

OCENY I OMÓWIENIA

DOI : 10.14746/rie.2022.16.25

Jadwiga Kiwerska, *Sojusz w kryzysie. Prezydentura Donalda Trumpa i relacje transatlantyckie*, Wydawnictwo Instytutu Zachodniego, Poznań 2021, ss. 258.

Układ transatlantycki, od ponad siedemdziesięciu lat będący podstawą bezpieczeństwa i politycznym azymutem dla Europy, przeżywał w swojej długiej historii wzloty i upadki. Jednak amerykańskie przywództwo w świecie Zachodu oparte na wspólnocie wartości podzielanych przez Amerykanów i Europejczyków, na czele z demokracją, oraz na poczuciu odpowiedzialności strony amerykańskiej za losy wolnego świata wydawało się być trwałe – stanowić część strategicznej wizji USA, podzielanej przez każdego gospodarza Białego Domu, niezależnie od jego barw partyjnych. Trwająca w latach 2017–2021 prezydentura Donalda J. Trumpa, ekscentrycznego miliardera, biznesmena, podważyła ten *dogmat* relacji transatlantyckich przyczyniając się do ich kryzysu. Co znamienne stało się to w momencie, gdy coraz aktywniejsza działalność na arenie międzynarodowej rosnących w potęgę Chin i innych państw autorytarnych poddawała w coraz większą wątpliwość światowe przywództwo USA.

Całkowicie zrozumiałe jest więc, że po zakończeniu kadencji Trumpa naukowcy przystąpili do analizowania wpływu jego rządów na układ transatlantycki. Recenzowana monografia będąca syntetycznym ujęciem najistotniejszych zagadnień relacji USA–Europa w czasach prezydentury 45 prezydenta Stanów Zjednoczonych napisana została przez posiadającą wielki dorobek w badaniach nad relacjami amerykańsko-europejskimi i rolą Stanów Zjednoczonych na arenie międzynarodowej Jadwigę Kiwerską. Rozległa bibliografia zgromadzona przez autorkę obejmuje zarówno krajowe, jak i anglojęzyczne artykuły naukowe i publicystyczne, opracowania, specjalistyczne analizy, dokumenty i fragmenty mów polityków. Jak sama badaczka wskazuje przydatnym narzędziem przy kweryndzie źródłowej przygotowującej do badania tego, niezbyt odległego, okresu był internet.

Praca dzieli się na wstęp, osiem części, zakończenie, bibliografię oraz podsumowanie w języku angielskim (*Summary*). Układ treści o strukturze chronologiczno-problemowej jest klarowny, spis treści jasny i zrozumiały.

We wstępie autorka stawia przed sobą zadanie opisania czynników, które osłabiały układ transatlantycki w badanym okresie. Obiera sobie za cel badawczy scharakteryzowanie natury kryzysu relacji transatlantyckich lat 2017–2020, jego przyczyn oraz skutków, a także przedstawienie perspektyw jakie rysowały się przed, następującym po Trumpie, Joe Bidenem, w kontekście relacji z Europą.

Pierwszy rozdział poświęcony jest kondycji układu transatlantyckiego przed prezydenturą Donalda Trumpa, wychodząc poza cezurę zaznajamia czytelnika z kontekstem historycznym kształtowania się relacji na linii USA–Europa/UE, skupiając się na okresie po upadku *żelaznej kurtyny*. Pozwala zapoznać się z powodami i objawami osłabienia Sojuszu, jakie miało miejsce za sprawą unilateralizmu Geорга W. Busha, przybliży proces ponownego zacieśnienia transatlantyckich więzów za prezydentury Barracka Obamy.

Rozdział drugi – „Prezydent Trump – inne podejście do Europy” już w tytule zawiera istotną informację na temat swej treści. W pierwszej części traktuje o retoryce Trumpa odnośnie Europy i UE w walce o prezydenturę. Dalej wywód ukazuje czytelnikowi reakcje europejskich stolic na wybór Amerykanów, z opisu wyłania się obraz Europy podzielonej między polityków

głównego nurtu a populistów, spośród których, ci pierwsi przyjęli zwycięstwo nowojorskiego biznesmena z rezerwą, widząc w nim zagrożenie dla porządku międzynarodowego, ci drudzy natomiast z nadzieją, upatrując w nim szansy na realizację swojej wizji świata.

W rozdziale trzecim J. Kiwerska porusza kluczowe dla układu transatlantyckiego kwestie obronności. Opisuje jak nowy prezydent D. Trump dał się poznać europejskim partnerom z Sojuszu Północnoatlantyckiego jako sprzymierzeniec nieprzewidywalny i niegodny zaufania, traktujący centralny punkt więzi transatlantyckiej – NATO jak projekt biznesowy, w którym priorytetem jest uzyskanie przez USA dodatniego bilansu finansowego. Autorka opisuje kolejne szczyty NATO. Śledzi spory jakie prezydent toczył z najbliższymi partnerami (Niemcy) wokół kwestii takich jak *burden-sharing* czy potwierdzenie obowiązywania art. 5 NATO. Przybliża jak prowokacyjne wypowiedzi i zachowania Trumpa oraz jego transakcyjne podejście do relacji transatlantyckich przyczyniły się do utraty zaufania i wiary w Sojusz u europejskich partnerów, czego pochodną było ich dążenie do większej niezależności od USA w kwestiach obronności.

W czwartym rozdziale zatytułowanym „Unilateralizm *versus* multilateralizm” autorka opisuje jak niechętny wielostronnym organizacjom i układom międzynarodowym, w jego mniemaniu krępującym USA, prezydent Trump wyprowadzał Stany Zjednoczone z kolejnych inicjatyw multilateralnych. Pierwszy podrozdział traktuje o opuszczeniu przez amerykańców paryskiego porozumienia klimatycznego, którego proekologiczny wydźwięk nie odpowiadał kwestionującemu globalne ocieplenie ex-biznesmenowi. Następnie J. Kiwerska w interesujący sposób przedstawia jak administracja Trumpa doprowadziła do wystąpienia Ameryki z porozumienia nuklearnego z Iranem, uznawanego przez administrację Obamy za sukces, a przez niechętnego swojemu poprzednikowi Trumpa za „najgorszą transakcję w świecie”. Autorka przedstawia jak *jastrzębia* postawa Trumpa wobec Iranu doprowadziła do eskalacji napięcia wokół Teheranu, które partnerzy europejscy starali się rozładować wspólnymi wysiłkami mediacyjnymi, a którego następstwa ekonomiczne bezpośrednio w nich uderzały.

Rozdział piąty „Wojny handlowe Trumpa” traktuje o tym jak działający w kategoriach transakcyjnych prezydent, ex-biznesmen próbował doprowadzić do zniwelowania ujemnego bilansu handlowego USA w relacjach z Europą/UE. Opisuje jak Trump wszczął pod tym pretekstem wojnę celną z UE, antagonizując tym partnerów, w szczególności, głównych poszkodowanych, zniechęconych przezeń Niemców, ale także Francuzów.

W rozdziale szóstym autorka przedstawia, jak kształtowały się relacje administracji Trumpa z Europą Środkowo-Wschodnią. J. Kiwerska opisuje jak rządy *nowej Europy*, pozostające z Brukselą w konflikcie, spowodowanym problemami ze standardami demokratycznymi, starały się zdyskontować zepsute relacje USA z zachodnią częścią kontynentu, przyciągając Trumpa do siebie. Ukazuje w jaki sposób strona amerykańska, popierając eurosceptyczne władze, dążyła do rozbicia jedności UE. W rozdziale przedstawiono jak kształtowały się ciepłe relacje rządu polskiego z 45 prezydentem USA, dzięki którym doprowadzono do wzmocnienia wschodniej flanki NATO i poparcia przez amerykańców inicjatywy trójmorza. Autorka opisuje jak Warszawa, stawając *w poprzek* UE, poparła amerykańskie inicjatywy względem Iranu oraz jak wspierali się w walce politycznej o reelekcję prezydenci Duda i Trump.

Rozdział siódmy poświęcony jest opisowi relacji transatlantyckich w cieniu wybuchu i rozprzestrzeniania pandemii COVID-19. J. Kiwerska opisuje jak w obliczu szerzącego się koronawirusa zabrakło wymiany informacji i współdziałania między partnerami z obu stron Atlantyku, co przyczyniło się do tego, że nie podjęto optymalnych kroków zaradczych. Autorka przedstawia jak przy okazji pandemii SARS-CoV-2 obnażona została skala degradacji stosunków transatlantyckich i deficytu amerykańskiego przywództwa w świecie.

W rozdziale ósmym autorka przedstawia nastroje oraz perspektywy panujące w Europejskich stolicach w związku z odejściem Donalda Trumpa i zastąpieniem go przez Joe Bidena. J. Kiwerska opisuje jak europejscy rządzący z nadzieją oczekiwali zwycięstwa demokratycznego kandydata w wyścigu o Białą Dom. Wskazuje kluczowe pola, na których nowa amerykańska

administracja, już po wyborczym zwycięstwie, musiała wykonać pracę, by odbudować zaufanie partnerów i przywrócić należytą rangę, nadwyreżonego czterema latami prezydentury ex-biznesmena, układu transatlantyckiego. Naświetla cały szereg wyzwań, przed którymi musieli stanąć partnerzy z obu stron Atlantyku, takich jak rosnąca rola Chin czy problemy klimatyczne.

W zakończeniu autorka zestawia najważniejsze uwarunkowania i przyczyny jakie złożyły się na utratę wiarygodności USA i spadek zaufania do nich za czasów D. Trumpa. Wyodrębnia kluczowe punkty zapalne w relacjach amerykańsko-europejskich tego okresu. Wywód kończy konstatacją na temat przeobrażeń i wyzwań, jakie dla układu transatlantyckiego przyniósł kryzysowy czas prezydentury Trumpa oraz optymistycznym stwierdzeniem, że ogrom zadań, jakie stały przed politykami z obu stron Atlantyku, nie umniejszył ich entuzjazmu i zapału do restauracji amerykańsko-europejskiego aliansu.

W mniemaniu recenzenta, książka Jadwigi Kiwerskiej jest bardzo wartościową lekturą, głębi wywodowi nadaje drobiazgowa wiedza autorki poparta znaczną ilością fachowych ekspertyz i materiałów źródłowych. Autorka rzetelnie wywiązała się z zadania, które przed sobą postawiła, systematyzując i charakteryzując przyczyny i przejawy kryzysu, w jaki popadł układ transatlantycki w czasach prezydentury Donalda Trumpa oraz perspektywy, przed jakimi po odejściu Trumpa ten układ stanął. Monografia stanowi wartościowy wkład w krajowe badania amerykańskie i politologiczne, a za sprawą lekkiego pióra autorki czyta się ją przyjemnie. Zapewne zatem praca Jadwigi Kiwerskiej spotka się z pozytywnym przyjęciem czytelników i środowiska naukowego.

FILIP BRUST

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu